

ИЗ СТРАНИХ ЗЕМАЉА

Др Славица Максић
Институт за педагошка истраживања
Београд

УДК – 37.037-056.45(520)
Прегледни чланак
Примљено: 20. XII. 1998.

ШКОЛОВАЊЕ ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ И МЛАДИХ У ЈАПАНУ

Резиме Овај рад односи се на образовање деце и младих високих способности у Јапану. Ради бољег разумевања, најпре су изнете неке основне информације о филозофским основама јапанског образовања, историји образовног система и актуелним пројектима о раду у образовним институцијама различитих нивоа. Главни део овог чланка посвећен је концепцији даровитости, талената и креативности, школској регулативи која се тицне подстицања способности, талената и креативности ученика и студента и постојећој образовној подршци за њих у школама и на универзитетима. Планови о будућем развоју образовања у Јапану базирани су на идеји да појединац слободно бира могућности за учење и да их искористи. Најновије промене школе, од садашње високо селективне средине у којој се најредак решава комисијом, иду у правцу стварања средине где ће у већој мери бити уважена ученикова индивидуалност и личност. Реформе које се спроводе уводе мере које обећавају бољи третман и положај оних са високим способностима, интересовањима и талентима у јапанским школама.

Кључне речи: даровитост, креативност, образовање и васпитање, Јапан, школска регулатива.

Проучавање образовања деце и младих високих способности у Јапану¹ започела сам упознавањем филозофских основа јапанског образовања, историје модерног образовног система и садашње школске регулативе. Уследило је испитивање концепције даровитости, креативности и талената. У те сврхе прегледала сам књиге и чланке који садрже релевантне информације, а објавили су их Министарство за просвету, науку, спорт и културу Јапана, Национални институт за педагошка истраживања, Међународно друштво за информације у области образовања и други. Посебну вредност имају радови у којима

¹ Текст представља део резултата тромесечне студије „Истраживања и образовање деце и младих високих способности у Јапану“, коју је финансирала Јапанска фондација, а реализована је у Јапанском националном институту за педагошка истраживања у Токију. Аутор користи прилику да упути своју најдубљу захвалност обема институцијама.

су јапански аутори покушали да представе своје друштво и образовање странцима (на пример: *A conversation with Katsuyoshi Takaura, 1997*), као и радови страних стручњака који су извесно време живели и радили у Јапану (*Lewis, 1996; Luka, 1994*). Следећи извор информација били су интервјуи са истраживачима из Националног института за педагошка истраживања у Токију (као што су: М. Kajita, М. Maki, К. Kitamura, R. Watanabe, К. Takaura, Т. Yamada, Т. Numano, Y. Sawano, Т. Sawada).

Највише времена посветила сам посебној образовној подршци интелектуално даровитим ученицима која постоји у јапанским образовним установама. Осим упознавања школске регулативе, друштвених акција и научних конференција о овој теми и резултата емпиријских истраживања о овој категорији ученика, практична искуства стекла сам на основу посета већем броју вртића, школа и универзитета. Између осталог, посетила сам: обичну државну основну школу (Suginami Dairoku Elementary School), две отворене основне школе (Yanaka Elementary School, Chiba Municipal Utase Elementary School), интегрисану средњу школу (Chiba Prefectural Makuhari Sohgo High School), две ђуку школе (Nichinoken Ebisu & Kichijoji), националне универзитета (The University of the Air, Kyoto University, Nara University of Education), приватне универзитета (Reitaku University, Rikkyo University), префектурални центар за обуку наставника (The Ibaraki Teacher Training Center), приватни институт за припрему будућих политичара и привредних руководилаца (The Matsushita Institute of Government and Management) и Министарство за просвету, науку, спорт и културу Јапана.

Јапанско образовање и васпитање

Налазећи се међу технолошки најразвијенијим силама света, са израженом тенденцијом да задржи свој примат, Јапан све више привлачи пажњу истраживача, који покушавају да у различитим сферама живота и рада нађу објашњење овог великог и брзог развоја и раста. Разлози се траже, уз карактеристике земљишта и климе, историје, религије, традиције, и у специфичном васпитању и образовању које мали Јапанци добијају у току свога школовања. Сами Јапанци сматрају да свет доживљава њихов образовни систем као једну од тајни њиховог успеха. За релативно кратко време, од Другог светског рата до данас, јапански народ успео је не само да обнови своју земљу већ и да уђе међу најразвијеније. Тако висок стандард нема оне негативне пропратне појаве које су познате из других средина. На пример, јапански ученици постижу стандардно висок успех из математике и природних наука – за разлику од других високо развијених земаља, као што су

Сједињене Америчке Државе, Немачка, Француска и Велика Британија (*Education and the wealth of nations, 1997*).

У ствари, могло би се рећи да Јапанци традиционално високо вреднују образовање и да је такав однос задржан до наших дана (*Kitamura, 1991*). Кроз целу историју свога постојања, формално образовање у Јапану потврђује се као најцењенији канал вертикалне социјалне промоције. Штавише, Јапанци тврде да је образовање у целини послужило као носећа сила економског, социјалног и културног развоја јапанске нације. А заинтересовани су и спремни да тако буде и убудуће, што потврђују изјаве политичких званичника. Образовање треба да обезбеди основу за развој Јапана као активне, креативне и културно богате државе у двадесетпрвом веку, уверен је Каруја Ишибаши (*Karuya Ishibashi*), Министар просвете, науке и културе (*Japanese Government Policies in Education, Science, and Culture, Elementary and Secondary Education in a Changing Society, 1989*).

Савремени систем националног образовања, сличан западним, који предвиђа систематско образовање широких слојева становништва, уведен је 1872. године. Као и у другим земљама, образовање је у почетку било намењено мушкој деци. Али, врло брзо, крајем прошлога века, 1899. године, отварају се средње и више школе за женску омладину. Обавезно четворогодишње школовање деце оба пола уведено је 1900. године. Осам година касније, 1908. године, обавезно школовање продужено је на шест година. После Другог светског рата спроведена је друга велика реформа образовања, чија је најважнија промена продужење обавезног образовања, поред основне, и на нижу средњу школу. Спроведена је још једна реформа, која је започета 1979. године. Могло би се рећи да се увођење новина приводи крају, а њихови резултати очекују се у блиској будућности.

После пораза у Другом светском рату, Јапан ставља акценат на економски раст и ширење образовних могућности да би поново постао богата нација, одустајући од намере да буде и најјача сила на свету. Званична идеологија промењена је од „империјалистичког национализма“ у „народну сувереност“ (*Seki, 1982*). Најважније прокламоване вредности су мирна коегзистенција у свету, уважавање и поштовање других народа, са колективизмом и сарадњом међу људима. Једнако право на образовање гарантовано је свим грађанима Уставом. Свако дете може да очекује да ће добити образовање од једнако квалификованих наставника и у једнако опремљеним школама, било где у земљи. Једнакост могућности преведена је у области индивидуалних капацитета у једнаке, скоро једнаке или сличне потенцијале међу ђацима. Озбиљан и напоран рад и истрајност у раду на школским задацима сматрани су много важнијим од свих урођених способности.

Индивидуалне разлике међу ученицима, њихове личне способности и склоности су изван интересовања наставника, школских власти и других субјеката који су укључени у образовни процес.

Доношењем Основног закона о образовању 1947. године дефинирана је једнакост образовних могућности, обавезно образовање и заједничко образовање (за мушку и женску децу). Ширење образовних могућности подразумевало је продужење обавезног образовања са шест на девет година, као и већи обухват деце и младих. Статистика показује пораст броја младих, из генерације у генерацију, који успешно завршавају основну, односно средњу школу. У целини, задатак школе је да пружи што је могуће већем броју ученика знања и вештине које ће им омогућити да наставе школовање на вишем нивоу. Главни образовни циљ је успех на пријемном испиту за више нивое образовања, дипломирање на престижним школама и универзитетима, што по завршетку школовања треба да омогући добијање вишег социјалног статуса. Академска каријера и формално образовање прецењени су у таквом степену да је образовни систем постао изборни систем за каснији укупан живот појединца.

Основно образовање започиње са шест година. Пре тога, вртићи примају децу са три године. После шестогодишњег основног образовања следи шестогодишње средње образовање. Постоје ниже и више средње школе, свака у трајању од по три године. После ниже средње школе, ученици могу да се упишу на технолошке колеџе који трају пет година. Ови колеџи пружају стручно образовање углавном електро и машинске струке и то највише у области поморства. По завршетку ових колеџа, дипломци могу да наставе студије на универзитету, што чини мали број њих. Универзитетско образовање регуларно се наставља по завршетку више средње школе и успешном полагању пријемних испита, по којима је Јапан чувен. Постоји посебно тело, Национални центар за пријемне испите на универзитет, које припрема ове испите, надгледа њихово спровођење и обавештава јавност о резултатима. Ради се о два испита: први је општи, национални, а други специфичнији и одређује га сваки универзитет према областима из којих даје образовање. Што се тиче критеријума, они зависе највише од популарности универзитета, а она је одређена тежином и престижом датог универзитета. Тежи и престижнији универзитети имају оштрије критеријуме.

У институције вишег образовања убрајају се још јуниорски колеџи, који трају две до три године, а пружају обуку из стручних предмета и оних који су важни за практичан живот. Већину студената ових колеџа чине девојке, док су скоро сви студенти технолошких колеџа младићи. Већину универзитетских студената такође чине мла-

дићи, али је учљив непрекидни раст броја девојака. Сада тај однос износи 70% младића и 30% девојака. Постоје посебне школе које личе на наше народне универзитете, а где се могу завршити разни курсеви, као што је возиња, пивење, рад на компјутеру и слично. Јапанци нуде својој нацији и разне облике социјалног образовања. То су сви облици рада са одраслим становништвом, који се највећим делом одвијају у државним градским домовима, државним библиотекарма, музејима од којих је половина државна а друга половина приватна, државним домовима за омладину, државним центрима за децу, центрима за образовање жена који су већим делом приватни, аудио-визуелним центрима итд.

Према статистичким подацима за 1995. годину, близу 24 милиона Јапанаца укључено је у неки од облика васпитно-образовног рада, што чини петину укупног становништва. Две трећине јапанске деце похађа вртиће. Скоро целе генерације завршавају основно и ниже средње образовање. Више од 95% њих успева да заврши и вишу средњу школу (још три године). Најзад, проценат јапанских студената је међу највишима у свету, са више од 40% младих који настављају образовање после средње школе (*Outline of Education in Japan, 1997*). Школска година почиње 1. априла, као и све друге активности у Јапану. За млађе је подељена на три дела, а на вишим нивоима школовања на два семестра. Час у основној школи траје 45 а у средњој 50 минута. Обавезна је ауторизација уџбеника. Увек има више уџбеника за један предмет, а школа може да направи сопствену комбинацију оних које ће користити. Књиге потребне за основну и нижу средњу школу (и специјалне школе) деле се бесплатно.

Програм рада у вртићу усмерен је на развој свих битних аспеката детета, његово здравље, односе са другима, окружење, језик и изражавање. Курикулум за основну школу обухвата јапански језик, друштвене науке, аритметику, природне науке, проучавање животног окружења, музику, цртање и ручни рад, домаћинство, физичко образовање, морално образовање и посебне активности. У нижој средњој школи се, поред већ наведених предмета, проучавају изборни предмети, аритметика се проширује у математику, цртање и ручни рад постају лепе уметности, физичко образовање укључује и здравствено образовање, а домаћинство садржи и индустријске уметности (дизајн). Општи предмети у вишој средњој школи су јапански језик, географија и историја, друштво, математика, природне науке, здравствено и физичко образовање, уметност, страни језици и вођење домаћинства.

Већина вртића је приватна, док су скоро све основне школе и ниже средње школе под управом локалних власти. Већина виших средњих школа такође је у одговорности локалне управе, а трећина

је приватна. Већина универзитета, од близу шестсто колико их има у Јапану, је приватна. Постоје велике разлике у величини приватних универзитета, тако да се број њихових студената креће од неколико стотина до десетина хиљада. Ови универзитети неретко имају своје вртиће и више средње школе. Скоро сви јуниорски колеџи су приватни, а већина технолошких колеџа је национална. И већина највиших школа, за магистарске и докторске студије, је под националном управом. Већина наставника у основној школи су жене, а у средњој мушкарци. Међу универзитетским наставницима је врло мали број жена.

Занимање наставника тражено је и цењено, тако да има више наставника него што је потребно. Сваки студент може бити кандидат за наставника, пошто прикупи довољно „кредита“ из одговарајућих предмета. За основну школу потребно је да имају „кредит“ за све предмете, а за средњу за један до два стручна, а уз то и за психологију, педагогију, историју образовања. Да би радили у школи, наставници полажу наставнички испит у префектуралном центру. Дозвола за рад може бити регуларна, специјална и привремена, више, прве или друге категорије. Виши нивои школовања захтевају дозволу вишег нивоа. Специјалне дозволе добијају људи који већ раде као стручњаци у одређеној области, имају специјализована знања и потребни су школи за одређене предмете. Привремене дозволе добијају они наставници који немају потребне квалификације, а запошљавају се у случајевима када нема наставника са редовном дозволом. Поред редовног школовања, наставници се и додатно школују у току свога рада. Одскора, уведен је обавезни једногодишњи курс за наставнике почетнике, док се старији наставници по својој вољи укључују у разне курсеве.

У новије време, ради се на обуци наставника који раде заједно, као тим. Идеја о наставничком тиму који држи часове уместо једног наставника разрађена је у Сједињеним Америчким Државама. Постоје четири основна облика: два наставника раде заједно у једном одељењу и међусобно помажу један другоме; наставници који имају одељења истог разреда раде као тим; заједнички рад више наставника из више одељења и више разреда; заједничка тема коју наставници различитих предмета обрађују сваки у својој области. Јапанци највише раде на развијању другог типа за основну школу, то је нешто ново, обећава да ће разбити униформност наставе и предавања. Груписање деце ради се на основу постигнућа тако што се после општег увода тестом утврде разлике у знањима, а обично три групе касније подучавају три различита наставника. На крају, сви заједно сумирају научено. У пракси, јављају се велики отпори наставника који су до сада радили самостално.

Завршићемо уводни део напоменама о будућем развоју образовања у Јапану. Могло би се рећи да се у новим документима редефинишу основни циљеви образовања у Јапану. Идеја о једнакости, у којој су сви исти, претвара се у идеју да појединац треба да слободно бира могућности за учење и да их искористи. Планови су усмерени на подстицање Јапанаца да уче у току целог живота, на интернализацију знања и брзо ширење информатичких медија. Јапанске власти уочавају да се школовање више не односи само на децу и омладину и не исцрпљује кретањем кроз регуларне облике формалног образовања.

Није важно само да ученици стекну што више знања, већ да то буде знање које се може употребити у различитим компанијама и земљама. Не може се више учити на традиционалан начин, уз таблу и креду, када телевизија, радио и компјутери омогућавају располагање информацијама у невероватним количинама и брзинама. Перспективе образовања у Јапану су развој образовних институција за учење у свим узрасним добима, прилагођавање курикулума међународним стандардима о релевантним знањима и упознавање и коришћење свих могућих савремених извора информација у току школовања (*Sawano, 1996; Curriculum development for internalization, 1996; The model for Japanese education in the perspective of the 21st century, 1996*)

Концепције даровитости, талената и креативности

Није било могуће наћи званичну јапанску концепцију даровите деце и младих. Осим језичких баријера, реалан проблем представљају одређења о једнакости, која су изведена из општих официјелних вредности о демократичности друштва и образовања. Даровитост се доживљава не као једно изузетно својство неких ученика или студената, већ потенцијал који има свако дете. Стога, уместо дефиниције даровитости тражимо оно што се највише цени у школи. У стварности, имплицитна концепција даровитости строго је бихејвиористичка: таленат је изванредно школско постигнуће, добро испуњавање постављених задатака са продуктима високог квалитета (као што су високе оцене на крају школске године). Чешће, таленат је успех на пријемном испиту за виши ниво школовања. Преглед литературе открива више изрази за даровитост на тим вишим нивоима школовања. Када се говори о студентима, могу се наћи изрази: високо постигнуће, одлични резултати, способни студенти, па чак и даровити студенти (*Monbusho, 1996*).

Спорт представља вероватно једину област људске делатности која је експлицитно повезана са талентом. Мада је таленат за спорт

описан само као таленат у одређеној области, и то тентативно (на пример, младе атлете које обећавају), евидентно је да постоји свест да спортски таленти имају потребу за посебним вођењем од стране посебних тренера да би развили своје вештине и постигли високе резултате. Захтеви од спортских тренера специфицирани су у релевантним документима о образовању и активностима образовних и других установа у чијој је надлежности спорт. Тренери морају да имају знања и вештине у области спорта којим се баве, али исто тако и социјалне вештине у комуникацији са ученицима и њиховом вођењу, усмеравању у току тренинга, на такмичењима и доношењу значајних одлука у вези са спортском каријером. Једнаке захтеве налазимо у разним крајевима света.

Као да друштвени интерес за спортски успех и афирмацију државе преко резултата у спорту није у супротности или не хаје за демократичност образовања. С друге стране, идеју о демократичности образовања највише угрожава обраћање посебне пажње у процесу образовања на интелектуалне и креативне способности ученика. Најсигурније је, изгледа, не истицати их посебно у школи. Међутим, креативност представља критичну карактеристику даровитости, пошто њено присуство чини производе даровитих новим, инвентивним, оригиналним и значајним. Анализа коришћених појмова у описивању даровитих ученика открива да је креативност табу у односу на млађе узрасте, док је ситуација другачија на старијим узрастима. Не постоји опис креативности деце, али има описа креативних одраслих. Многи термини користе се за највише нивое даровитости, креативно-продуктивну даровитост, онда када млади заврше своје школовање. Креативност је одређена у вези са развојем науке: „трагање за истином, истраживањем нових области знања је универзална креативна интелектуална способност људског рода“ (*Monbusho, 1996*).

Улазећи у сферу рада, млади даровити дипломци треба да се трансформишу у *младе истраживаче који обећавају, креативне младе истраживаче, истакнуте техничаре*, појединце са *посебним техничким способностима* или појединце који су укључени у *истакнуте истраживачке пројекте*. Поред личних карактеристика појединца и карактеристика његових производа, даровитост укључује и евалуацију производа од стране друштва. То значи, допринос производа развоју и напретку целог друштва. Коначно, прецизна дефиниција креативних одраслих појављује се у званичним документима. Креативни одрасли су појединци који производе креативна дела, она у којима су мисли и осећања аутора изражени креативно у области литературе, природних наука, ликовне уметности или музике, укључујући приче, чланке, монографије, хаику песме, музичке композиције, поеме, слике, скулп-

туре и друге оригиналне радове (адаптирано из Закона о ауторским правима, према: *Monbusho, 1996*).

Образовна понуда за даровите ученике и студенте

С обзиром на основна опредељења, однос савременог Јапана према даровитој деци и младима може се посматрати у два периода: пре и после Другог светског рата. Образовање даровитих у времену пре рата базирано је на идеји о потреби за пружањем посебне образовне подршке овој категорији ученика, а што је оправдано њиховим каснијим доприносом друштву. Подршка је укључивала посебне мере, као што су „прескакање“ разреда и посебно образовање у области природних наука. После рата, издвајање даровитих у образовању одбачено је као недемократско. Оснивање и ширење многих других образовних институција, поред оних званичних и регуларних, успостављање посебних курсева и такмичења представља реално повећање и стварање могућности за развој даровитих ученика. А појављују се и извесни облици непосредне образовне подршке за даровите ученике, без обзира на напред изнето основно опредељење.

Подсећамо, најпре, на предратну подршку даровитима која је давана у склопу образовања елите. Јапанска влада плански је стварала елиту за рад у области политике, економије и науке. Још увек има људи активних у друштвеном животу који су завршили те школе. Са друштвеним променама које је донео завршетак рата, званично елите није било, нити школовања за елиту. Међутим, то сада раде приватне школе, по мишљењу једног од највећих јапанских ауторитета у проучавању ових проблема М. Асо. Професор Асо налази у својим истраживањима да је дошло и до промена у квалитету елите. Некада су то били људи са посебним моралом, а данас су то само људи са изузетним образовањем. Елита је дефинисана пореклом и социјалним статусом, родитељи могу да плате скупо школовање, а деца хоће да уче да би наследила своје родитеље и заслужила богатства која им остављају.

Могућност прескакања и бржег завршавања разреда постојала је у периоду од 1919. до 1943. године. Било је дозвољено прескакање петог, последњег разреда средње школе, што је омогућавало ученику ранији упис на универзитет у односу на његову генерацију. Могућност издвојеног школовања даровитих на нивоу средњег образовања уведена је нешто касније и примењивана је знатно краће. Од 1944. до 1947. године, Министарство просвете увело је програм обезбеђивања посебног образовања у области природних наука у средњој школи.

Пет школа имало је посебна одељења за ученике који су били талентовани за природне науке. Ученици су проучавали посебно обликован програм који је био усмерен на математику и природне науке вишег нивоа у односу на програм по којем су учили остали ученици у обичним одељењима.

Непосредно после Другог светског рата свако издвајање у циљу образовања сврхе сматрано је неприхватљивим. Посебна брига била је дозвољена само у случају пружања помоћи деци која су имала извесна оштећења, као што су оштећења вида и слуха, ментална заосталост, физичка хендикепираност или дуготрајна болест. У свим осталим случајевима, посебна пажња и бољи услови подсећали су на елитистичко образовање, стварање друштвене и политичке елите, што је сматрано врло непожељним. У сваком случају, велико инсистирање на једнаким могућностима за сву децу у образовању имало је позитивне ефекте, дајући више шанси већем броју људи у последњих педесет година. Али, појавили су се и многи негативни ефекти. Најнеповољнија последица је та што је систем постао једнообразан и ригидан, занемарујући различите образовне капацитете ученика и студената. Индивидуалне разлике представљају чињеницу која се не може неограничено дуго игнорисати.

Под овим околностима, образовне установе у Јапану почеле су неумитно да се мењају и међусобно разликују. Почетком педесетих година појављују се ђуку школе. У почетку, то су биле мале приватне школе које пружају ученицима додатно образовање, било да га они сами траже или њихови родитељи сматрају да им је такво образовање, поред оног званичног, потребно. Вуку школе представљају специјалност јапанског образовања и њихов значај је све већи и већи. Постоје неакадемске и академске школе, а ученици у њих долазе после редовних школских часова и суботом и недељом. Обично се ученици нижих разреда укључују у неакадемске курсеве, као што су калиграфија, ликовне уметности, музика, спорт. Многи ученици виших разреда укључују се у академске или припремне курсеве. Није редак случај да деца већ од првог разреда основне школе похађају академске курсеве који их припремају за успешнији упис у школу вишег нивоа, када за то дође време.

С временом, увећава се број ђуку школа, а поједине ђуку школе се проширују и гранају. Осим разлика у величини, ђуку школе разликују се и по престижу. И међу њима постоје више и мање популарне. Успех ђуку школа мери се врло прецизно, процентом ученика који успевају да положи пријемни испит за одређене престижне школе, које даље увећавају могућности за упис на престижне универзитете. Све ово утиче на развој дате школе, њену цену и квалитет. У принципу,

рад у свим ђуку школама много је више индивидуализован у односу на регуларне државне школе. Ради се у мањим групама, које се формирају на основу редовних испитивања знања која ученици имају. Најчешће, академски курсеви дају се на три нивоа: као поправни, где се поново учи оно што ученици још нису савладали у редовној школи а требало би да знају, као допунски – за проширење знања која имају из редовне школе и као виши – у односу на знања која ученици већ имају.

Осим ђуку школа, развија се и грана мрежа приватних школа за све нивое школовања, које такође чине образовну понуду у Јапану разноврснијом. Пишући о приватним школама, јапански стручњаци оцењују их као образовне институције које нуде издвојено образовање и представљају извор варирања и иновација. Растући број приватних школа и универзитета упућен је на ученике са различитим постигнућем, способностима и социјалним пореклом. Истраживања откривају да се приватне школе траже због њихове академске супериорности, персонализованог образовања и високог нивоа селективности ученика (*Ichikawa, 1978*). Неке школе и универзитети прихватају боље студенте и обећавају престижније каријере, други дају мање шансе. Можда мање изражен, али у сваком случају сличан процес уношења разноврсности и индивидуализације дешава се и у државним школама. Ово, практично, значи да постоји груписање ученика по способностима у вишим средњим школама, како приватним тако и државним, и усмеравање оних ученика који у њих улазе.

Као што је напред речено, једну од мера које су предузете за подршку даровитим ученицима у обичним школама представљају посебни курсеви за природне науке, слични онима који су постојали у току Другог светског рата и непосредно после њега. Посебан курс за математику и природне науке за више средње школе предложен је 1968. године са циљем да се обезбеди образовање које ће пратити напредак природних наука и технологије, уважавати индивидуалност и различите способности ученика. Курс је намењен ученицима који су заинтересовани за природне науке и математику, имају више способности и склоности да га прате и имају жељу да дубље уђу у дату област. Курс се примењује тако што се од ученика тражи да добију више „кредита“ из математике и природних наука него за друге предмете. Мада је већи број школа развио ове курсеви (укупно 129), они нису постали популарни. Оцењено је да курсеви нису одговарали ученицима који су намеравали да наставе школовање, пошто нису повећавали шансе за упис на факултет.

Учешће јапанских представника на међународним такмичењима у области математике и природних наука може се сматрати следећом

значајном могућношћу за све даровите ученике, а нарочито оне који похађају редовне школе. Јапански комитет за међународну математичку олимпијаду основан је пре мање од десет година (1989). Комитет треба да идентификује ученике талентоване за математику, да подржава тај таленат и да промовише учешће јапанских ученика на значајним међународним такмичењима. У међународној студији, у којој су испитивана знања из математике и природних наука међу ученицима из четрдесетиједне земље, јапански ученици били су међу најбољима. У обе категорије такмичења освојили су треће место (*Pursuing Excellence, A Study of U.S. Eighth-Grade Mathematics and Science Teaching, Learning, Curriculum, and Achievement in International Context, 1996; Education and wealth of nations, 1997*).

Од увођења егалитаризма у образовање, расту критике на рачун ограничења које редовна школа поставља испољавању индивидуалних разлика, самосталности, личне иницијативе и креативности ученика, и штетних последица по рад младих касније, када заврше своје школовање. Последња, трећа по реду, реформа образовања у Јапану, која је започета 1979. године, садржи новине које обећавају већу бригу о индивидуалним разликама међу ученицима у обичној школи. Најновије тенденције могу се назвати унутрашњом реформом школе. Састоје се од развијања нове образовне филозофије, увођења нових метода наставе и предавања и побољшања целокупног школског миљеа да би се створило и понудило боље окружење за учење свим ученицима. Увећање могућности за развој способности, креативности и талената ученика јасно побољшава статус даровитих ученика и омогућава развој њихових способности и талената.

Вероватно најимпресивнији напредак у мењању школе и њеног окружења може се видети у стварању *ојворених школа*. Неке обичне основне и средње школе, уз сагласност родитеља и спремност наставника, претворене су у отворене школе чији је основни циљ и намера да подстичу развој способности, креативности и талената свих својих ученика. Увођењем веће слободе, уважавањем маште ученика и наставника, већим отварањем према окружењу и флексибилнијим односом према програму и његовим циљевима створене су школе које су врло различите од традиционалних јапанских. Класична просторна и временска организација школе разбијене су рушењем зидова, оплемсњивањем окружења, ангажовањем ученика не само на учењу него и гајсњу биљака и животиња, непосреднијим односима између ученика и наставника и многим другим променама. Поставља се само питање како се ученици ових школа касније сналазе на вишим нивоима школовања. Нисмо били у могућности да дођемо до резултата истраживања о овој теми.

Могућности за образовање проширене су формирањем јединственог у свету Универзитета преко ваздуха (1983). Ради се о коришћењу радија, телсвизије и других медија, помоћу којих се образовни курсеви из различитих области прослеђују до својих корисника. Процењује се да је ово занимљив, савремен начин образовања који нуди нешто друго од традиционалног школског учења (*Iwanaga, 1994, 1995*). Многе категорије становништва, које су раније биле ограничене узрастом, материјалним могућностима, породичним и радним обавезама, па су прекидале редовно школовање и нису могле да наставе, моћи ће да се укључе у неки од програма овог универзитета. Осим школовања уз рад, додатног образовања домаћица и старих лица, на овај начин се отварају и могућности за освежавање знања које практично постаје потребно свим стручњацима, с обзиром на брзину којом се долази до нових знања у свим областима људског деловања.

Рад са студентима започет је 1985. године, а програм се може пратити у Токију и његовој околини. У 1996. години било је девет центара за рад и тридесетиједан регионални центар за преузимање програма. Планира се да се од 1999. године за емитовање програма употреби сателит, тако да буду доступни у свим деловима Јапана. До 1996. године 8.340 кандидата завршило је различите програме на овај начин. Исте године емитовано је 318 курсева. Универзитет има 40 редовних и 35 ванредних професора. Нема старосних ограничења за кандидате који прате програме. Програми се тичу наука битних за свакодневни живот, индустријских и друштвених наука, хуманистичких и природних наука. Изабрани програм може се састојати само од једног курса у трајању од пола године до годину дана, а могу се и читаве универзитетске студије завршити на овај начин. Овај универзитет потписао је уговоре о сарадњи са 95 универзитета, тако да студенти могу да прате неке од курсева и да их положи на Универзитету преко ваздуха и да им се то призна за студије на њиховом матичном универзитету.

Школски прописи који се тичу даровитих ученика и студената

Анализа школских прописа обухватила је документа која имају правну важност и најважније планове одговарајућих тела у јапанској државној администрацији који садрже основне правце будућег развоја образовања. Може се рећи да актуелна школска регулатива гарантује извесну директну подршку за развој даровитости ученика и студената. Планирани облици подршке за даровите састоје се од обогаћивања и

акцелерације. Али, главна идеја није да се подрже само откривени даровити појединци који имају препознатљиву даровиту личност, понашање, производе и/или продукцију, већ способности, интересовања и таленти што је могуће већег броја деце и младих. Најважније је да се на овим питањима ради и да су обећане још интензивније мере подршке у скорашњој будућности.

Први извештај о реформи у образовању (1985) укључује критику да су претходним начином рада у школи ученици спречавани да развијају своје способности да мисле, независно суде и развијају креативну моћ. Да би се превазишле слабости које је створило претходно дугогодишње подцењивање значаја способности и личности ученика, предузимају се две широке акције: школски курикулуми постају разноврсни и уводи се више флексибилности у образовни систем. Једнаке могућности за све људе у образовању се редефинишу и постају „слободан избор могућности за учење и њихово коришћење“. Циљеви свих ревизија курикулума, од обданишта до универзитета, јесу да се узму у обзир ниво развоја субјекта који учи и подстиче његова креативност кроз садржаје програма, активности свих учесника васпитно-образовног процеса и начин рада.

Национални савет за реформу образовања ради на индивидуализацији институција вишег образовања и обогаћивању и диверзификацији основног и средњег образовања (1987). Централни савет за образовање препоручује стварање образовања које одговара индивидуалним способностима и склоностима сваког појединца (1995). Конкретно, курикулуми за предшколско васпитање имају за циљ да подстичу креативност кроз различита искуства која се стичу у вртићу. Обогаћивање и уношење разноврсности у основно и средње образовање треба да обезбеде ученицима основу за подстицање њихове креативности и за самостално учење. Промоција реформе вишег средњег образовања треба да одговори на различите потребе ученика и развија њихову индивидуалност. Новине представљају „кредит-систем“, изборни предмети, похађање посебних курсева на вишим нивоима школовања, отворене школе, приватни вртићи, школе и универзитети, брже пролажење кроз школу и брже студирање.

Помоћу „кредит-система“, ученици виших средњих школа могу да заврше школу скупљајући раније утврђени број „кредита“ без разредних курикулума и званичног прелажења из разреда у разред. Префектуре² могу да успоставе нове типове виших средњих школа обезбеђујући разноврсност курсева, од којих су неки изборни. Уведен

² Јапан је подељен на 47 префектура које представљају територијалне, економске и политичке целине.

су посебне образовне мере које ће дозволити даровитим студентима виших нивоа школовања контакт са универзитетским нивоом истраживања у посебним областима (као што су математика, физика). Отвара се могућност да ученици који нису завршили више средње образовање конкуришу за упис на факултет и буду примљени уколико положи пријемни испит. Даровит студент може да се упише на магистарске студије после три године студија (које у већини случајева трају четири године³). Докторске студије могу да се заврше за период краћи од регуларног. Такође, студенти који су завршили студије и имају више од две године радног стажа, могу се уписати на докторске студије, што раније није било могуће.

Сигурно највеће промене уведене су на нивоу вишег образовања, образовања које следи средњу школу. Универзитетски савет предложио је више стратегија за развој индивидуализованих образовних и истраживачких активности на универзитетима и другим институцијама вишег образовања (1987). На пример, започет је плански рад на налажењу и обучавању креативних младих истраживача. У ове сврхе направљен је посебан програм за пружање подршке стручњацима који су докторирали (1996). Планира се да се до 2000. године обезбеди 10.000 стипендија и новац за истраживања младим истраживачима који обећавају, са намером да им се пружи могућност да буду ангажовани у самосталним истраживачким пројектима. Самосталност подразумева независност рада у свим аспектима истраживања, од избора проблема и методологије, до тумачења налаза и извођења закључака.

Истраживачке студије и публикације о даровитим ученицима и студентима

Наш преглед истраживачких налаза о даровитости, таленту и креативности у јапанским публикацијама био је ограничен на оне који су доступни на енглеском језику. Енглеске базе података о истраживањима у области образовања која су објављена у Јапану у задњих двадесет година на националним колеџима и универзитетима и академским педагошко-истраживачким удружењима, развио је Јамада са својим сарадницима (*Yamada et al., 1989*). Прва база података покрива период од 1977. до 1987. године са 3500 референци, док је рад на другој бази још у току. Излажемо прикупљене податке, уз све оградe о вредности наших закључака због назначених услова. Углав-

³ Изузетак чине студије медицине, стоматологије и ветерине.

ном, ради се о резимеима и апстрактима, који су, додуше, нешто већи од уобичајених европских и америчких. Само мали број радова може се у целини прочитати на енглеском језику.

Претраживање прве базе података открило је неколико радова који би се могли повезати са децом високих способности и њиховим образовањем. У овом периоду изведена су истраживања о интелектуалним и академским способностима и постигнућу, когнитивном развоју, дечијим интересовањима, пребацавању у старије разреде, такмичарској селекцији, обогаћивању курикулума, као што је учешће научника у школском програму, елитним образовним установама и елитизму, индивидуалним потребама и индивидуализованој настави, самосталном учењу, учешћу у ваннаставним активностима и мотивацији за учење. На пример, истраживачки налази потврђују да ученици ниже средње школе, који као циљ свога учења виде само-побољшање, показују у већој мери аутономност у учењу (*Mori, 1987*); оптимални образовни интензитет појединаца већих способности већи је у условима неизвесности него извесности (*Nagao, 1983*).

Међу прегледаним студијама, само две односе се на креативност (*Ishigawa, 1982; Matsuo & Ishigawa, 1982*). Креативност је представљена игром: креативност је креативни покрет и посебна карактеристика изражајног карактера игре. Креативни плес састоји се од уметничког и креативног покрета, уметничког рада и уживања у уметности. Посебне карактеристике изражајног плеса су: играње, креирање, цењење, стварање навика да се то ради и култивисање социјабилности. Већи, али још увек мали број истраживања о креативности појављује се у другој прегледаној бази података. Постоје истраживања о креативности ученика основне и средње школе, односима између креативности и логичког резонувања, креативности и мотива за постигнућем, способности инвенције и развоју креативних способности. Способности постају неизбежна варијабла у савременим истраживањима учења и постигнућа: учење решавањем проблема и способности решавања проблема, језичке способности и способности вођења дијалога, висока мотивација и високо постигнуће, како учити напредне ученике јапанској култури. Ради илустрације изведених истраживања, наводимо најинтересантније налазе до којих се дошло.

Ученици основне школе који користе компјутер за игре испољавају ниже нивое креативности, док они који користе компјутер за писање и програмирање имају више нивое креативности (*Sakamoto et al., 1992*). Нема значајне корелације између скорa логичког резонувања и теста креативности у области природних наука код студената универзитета (*Ozaki, 1994*). Виши ниво мотивације за постигнуће код деце праћен је њиховом вишом интелигенцијом и креативношћу (*Mat-*

sui & Kabayachi, 1993). Традиционални пријемни тестови за универзитет у Јапану не успевају да вреднују аспекте који су значајни за успешно студирање, као што су креативност и изражајност кандидата (*Ishikawa, 1979*). Креативне способности треба да се развијају кроз студије о човековом животном окружењу (*Ishikawa & Kawaguchi, 1992*). Техничке способности састоје се од когнитивних способности, способности примене, способности евалуације и способности инвенције (*Sasaki, 1993*).

Ученици који имају високо постигнуће показују различите нивое мотивисаности, што потврђује да нису сви високо мотивисани (*Yoshizaki & Watanabe, 1992*). У напредним курсевима постоји значајна корелација између постигнућа и неких аспеката само-евалуације (*Saito, 1984*). Ученици високих способности мање стрепе због неуспеха од ученика који подбацују, то јест чији су резултати испод њихових могућности (*Ito et al., 1989*). Ученици са високим постигнућем приписују свој успех својим способностима, а они са нижим постигнућем приписују свој неуспех недостатку способности (*Koizumi, 1991*). Код ученика шестог разреда основне школе постигнуће је првенствено повезано са њиховим способностима и инструменталном способношћу домишљања, док је код ученица постигнуће највише повезано са њиховом само-посвећеношћу процесу рада (*Nasu et al., 1991*). Учење путем решавања проблема препоручује се као нови начин за учење јапанског језика на вишим нивоима школовања после Другог светског рата (*Sera, 1991*). Напредним ученицима јапанског језика потребне су прилике да уче како да се односе према другима, организују своје искуство, идентификују појмове, учине односе јасним и буду експлицитни (*Okazaki, 1990*). Метод увођења разговора и вођења дебате у одељењу потребан је да би се образовале ученикове способности за вођење дијалога (*Takahashi, 1988*). Развијају се методе учења јапанске културе за напредне студенте које укључују коришћења упитника (*Sakai, 1991*).

Има и других истраживања о образовању која треба да се размотре у вези са образовањем даровите деце, иако она нису директно посвећена овој теми. Резултати ових студија врло су важни и могли би да буду врло корисни за образовну подршку развоју способности и талената деце, пошто су базиране на јапанској традицији. Јапанска историја образовања нуди врло модерне идеје о активности ученика и поштовању његове индивидуалности. Још раније, Јапанци су се залагали за охрабривање ученикове унутрашње мотивације, његовог спонтаног постављања питања, његове иницијативе и других личних карактеристика и само-учење (*Ekiken, in: Emori, 1978*). Индивидуалне разлике и потреба за индивидуализованим приступом у образовању истицане су у образовању самураја (*Kawahara, 1985*). Сораци школа

има три главна принципа: образовање треба да поштује урођену индивидуалност сваког појединца (*kishitsu*); потребно је време да се развије нечија индивидуалност (*shoyo*): и, сваки појединац има способност да разуме ствари по себи (*jitoku*).

Теорија учења јапанске традиционалне уметности (Кеико теорија за Геидо) одређује одговарајући образовни контекст: од ученика се очекује да заузме позитиван став према учењу; он треба да учи под вођством онога кога поштује; и, ученик треба да учи самостално доктрину уметности (*Abe, 1980*). Такође, врло напредни ставови изражени су према религији у школи. Од раног Меиђи доба, школске власти прокламовале су да човек има право да учи и сазна научну истину и религиозну истину. Људи имају право да уче научну истину у државним школама, а религиозну изван школе (*Shimaji, in: Obayashi, 1985*). Можемо се само надати да ће јапанске школе бити у стању да овај принцип доследно спроводе и убудуће, тако да заштите своје ученике од опасних утицаја религиозних секти.

Научни скупови о образовању даровитих у Јапану

Најзначајнији догађај који се тиче талентоване деце и њиховог образовања била је радионица која је, под називом „Обликовање секвенци и развој инструмената за подстицање математичких, научних и технолошких талената у оквиру азијског и пацифичког програма иновирања образовања за развој“, одржана 1993. године у Токију у организацији Националног института за педагошка истраживања. Учествовали су представници десет азијских и пацифичких земаља: Кине, Индије, Индонезије, Јапана, Малезије, Филипина, Кореје, Тајланда, Вијетнама и Сингапура. Главни циљ састанка био је да се повећају капацитети за развој талената у математици, науци и технологији за све ученике, другим речима – да се одгајају таленти целе популације. У то време, Јапан је имао од посебних облика рада са даровитим ученицима, само могућност учешћа на олимпијадама у назначеним областима.

Констатовано је да већина земаља учесница јесте свесна потребе за обезбеђивањем посебних програма за талентоване ученике, да већ постоје такмичења, олимпијаде и научни сајмови, а у неким земљама и посебне школе, посебни курсеви за изабране групе ученика и обогаћујући програми, па и индивидуализовани обогаћујући програми (у Кини). Заједничка препорука свих учесника била је да неговање талента значи допустити ученицима да покажу своје таленте обезбеђивањем обогаћеног окружења. Ученицима треба да се дозволи да

истражују своја интересовања, развијају своје способности и раде својом брзином. Посебни програми могу да се дају у центрима за самостално учење, научним клубовима и камповима. Активности укључују рад на пројектима у области науке и технологије, посете научним установама, фабрикама и индустријским фирмама, учешће на научним сајмовима/изложбама/олимпијадама, посебним предавањима и демонстрацијама које изводе стручњаци.

Закључне примедбе

На основу свега до сада реченог, могло би се закључити да систем образовања и васпитања у савременом Јапану истиче једнакост, пружајући свим ученицима једнаке могућности и услове за учење. Ово практично значи неуважавање специфичних потреба и могућности ученика са највећим способностима, али се ситуација брзо мења у последњој декади. Актуелне реформе, које се спроводе, уводе мере које обећавају већу бригу за способности деце и, последично, бољи положај оних са високим способностима, интересовањима и талентима у јапанским школама и универзитетима. Још увек постоје само имплицитне идеје о даровитости и таленту у детињству и младости. У току школског периода, таленат је изванредно школско постигнуће. У одраслом добу, неко треба да буде креативно-продуктиван у својој области да би достигао еминентност.

Посебно образовање за даровите ученике често је, због неразумевања, сматрано образовањем за елиту или оно које припрема ученике за приступ универзитетском образовању или елитном образовању. Тако је посебно образовање за даровите дуго погрешно третирано као несагласиво и чак противно егалитарном приступу у образовању. Међутим, ставови се мењају. Природно је прихватити образовни програм за даровите као део уобичајених напора у образовању, како би се одговорило различитим способностима све деце, било је мишљење представника Јапана на токијској радионици о одгајању талената у математици, природним наукама и технологији (*Sawada, 1993*). Образовање за даровите представља систем који развија способности појединих ученика и јапански народ треба да разуме да ово образовање није против једнакости образовних принципа (*Hirano, 1992*).

Растући захтеви за креативношћу свих врста стручњака долазе из сфере рада: за подстицањем креативности и его-снаге, вештина комуницирања, изражавања сопственог мишљења и убеђивања заинтересованог клијента, потенцијалног купца и побеђивање конкурента.

Јапанска надмоћ у техници и технологији у будућности тражи високо креативну продукцију, што ће моћи да обезбеди само креативан рад наставника и ученика у садашњим школама. Талентовани ученик не може да се развије без обезбеђивања околине за учење која га води, подржава и подстиче. Различите склоности, способности, постигнуће и интересовања треба да се третирају различито у школи. Иначе, једнакост образовних могућности остаће само формална и неће постати стварна. А управо је то једнакост коју тражи права демократичност и демократизација образовања. Школске власти покушавају да помогну, мењајући образовни систем увођењем отворених школа, кредит система, изборних предмета итд.

Л и т е р а т у р а :

- Abe, T. (1980) Character of the Keiko theory in Geido, *Bulletin of the Faculty of Education, Hiroshima University, Part 1 (Pedagogy and Psychology)*, No. 29.
- Amano, M. (1985) An examination of the social functions of educational credentials: the example of prewar elite wives, *Research in Higher Education*, Vol. 14.
- A Conversation with Katsuyoshi Takaura (1997), *Middle Link*, Issue 26.
- Education and the wealth of nations (1997), *The Economist*, March 29th.
- *Education in Japan, A graphic presentation* (1994) Tokyo: The Ministry of Education, Science and Culture.
- Ehara, T. (1977) The structure of educational opportunity in Japanese mass higher education, *Research in Higher Education*, Vol. 5.
- Emori, I. (1978) Ekiken Kaibara's thought on education: methodological view of education, *Japanese Journal of Educational Research*, Vol. 45, No. 1.
- Hirano, T. (1992) The present stage and tasks of the gifted education in Japan, *Proceedings of the Second Asian Conference on Giftedness, Growing up Gifted & Talented*, p. 141-143.
- Imahori, K. (1978) Entrance examination for colleges and education of biology present problems and innovative perspectives, *Research in Higher Education*, Vol. 6.
- Ishikawa H. (1982) A study of creative dance guidance: dancing movement and its subject matter, *Bulletin of the Faculty of Education, Hiroshima University, Part 2 (Curriculum Research and Development)*, No. 31.
- Ishikawa, M. (1979) The necessity of improving university admission test and some problems, *International Christian University Publications I-A Educational Studies*, No. 22.
- Ichikawa, S. (1978) The special character of private schools, *Japanese Journal of Educational Research*, Vol. 45, No. 2.
- Ishikawa, S. & Kawagushi, M. (1992) A meaning of "Tukuri" in life environment studies I, *Bulletin of the Faculty of Education, Yamaguchi University*, Vol. 42, part 3.
- Ito, T., Tomitake & Okamoto, N. (1989) On the resultant achievement motivation of underachievers in arithmetic, *Memoirs of the Faculty of Education Shimane University*, Vol. 23, No. 2.
- Iwanaga, M. (1994) Elderly students learning through the University of the Air system in Japan, *Educational Gerontology*, Vol. 20, p. 473-482.
- Iwanaga, M. (1995) Course evaluation by students: in the case of The University of the Air in Japan, *A paper for the Asian Association for Open Universities Annual Meeting, Taipei*.

Др Славица Максић: ШКОЛОВАЊЕ ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ И МЛАДИХ У ЈАПАНУ

- *Japanese Government Policies in Education, Science, and Culture, Elementary and Secondary Education in a Changing Society*, (1989), Tokyo: The Ministry of Education, Science and Culture.
- Kaneko, M. & Yoshimoto, K. (1988) The choice of higher education and family income, *Research in Higher Education*, No. 18.
- Kawahara, K. (1985) The Sorai school focusing on “kishitsu”, “choyo”, and “jitoku”, *Japanese Journal of Educational Research*, Vol. 52, No. 4.
- Kitamura, K. (1977) The concept and implication of post-secondary education, *Research in Higher Education*, Vol. 6.
- Kitamura, K. (1982) On the function of teaching: a comparative perspective on curriculum and instruction in higher education, *Research in Higher Education*, Vol. 11.
- Kitamura, K. (1991) Japan: an education-oriented society, *International Higher Education, An Encyclopedia*, Garland: Altbach.
- Koizumi, R. (1991) Perceived attainment and casual attributions for success and failure in eight school subjects, *Bulletin of Fukuoka University of Education*, Vol. 40.
- Kurooka, C. (1981) Women’s higher education and the formation of women’s elites in modern Japan, *Japanese Journal of Educational Research*, Vol. 48, No. 1.
- Lewis, C. (1996) Please don’t forget the strengths of Japanese elementary education, *Kyoiku Kenyu, Primary Education Association*, p. 79-74.
- Luka, De C. (1994) *The impact of examination system on curriculum development: an international study*, UNESCO Report.
- Maki, M. (1992) *School teachers in Japan*, Tokyo: NIER occasional paper 01/92.
- Matsui, K. & Kobayashi, Y. (1993) A study of children’s intellectual abilities, *Memoirs of Osaka Kyoiku University*, Ser. IV, Vol. 42, No. 1.
- Matsuo, C. & Ishikawa, H. (1982) The changes and the problem of the expression-dance contents in the curriculum of the course of physical education, *Bulletin of the Faculty of Education, Hiroshima University*, Part 2 (Curriculum Research and Development), No. 31.
- Matsumoto, S. & Hioki, M. (1985) The effect of scientists’ participation in school programs: a case study on senior high school science education, *Bulletin of the Faculty of Education, Hiroshima University*, Part 2 (Curriculum Research and Development), No. 34.
- *The Model for Japanese education in the perspective of the 21st century* (1996), Tokyo: Ministry of Education, Science, Sports and Culture, Government of Japan.
- *Monbusho, Ministry of Education, Science, Sport and Culture* (1996), Tokyo: Government of Japan.
- Mori, Y. et al. (1987) The viewpoint of learning in junior school students, *Bulletin of the Faculty of Education, Hiroshima University*, Part 1 (Pedagogy and Psychology), No. 36.
- Nagao, S. (1983) Human Capital, screening and ability: A theory of the optimal level of education under uncertainty, *Bulletin of the Faculty of Education, Hiroshima University*, Part 2 (Curriculum Research and development), No. 32.
- Nasu, M., Ishikawa, S. & Horino, M. (1991) Constructing scales for perceived control of learning and their relationship to academic achievement, *Japan Journal of Educational Technology*, Vol. 15, No. 2.
- Obayashi, M. (1985) A study of the relation between religion and education in the early Meiji era, *Bulletin of the Faculty of Education, Hiroshima University*, Part I (Pedagogy and Psychology), No. 34.
- Okazaki, H. (1990) Quality improvement in second language acquisition, *Journal of Japanese Language Teaching*, No. 71.

- Ozaki, K. (1994) Student's ability of categorical syllogistic reasoning in science education, *Educational Research of Gifu University*, Vol. 3.
- Ozaki, M. (1980) An inquiry into Gakurekishakai, *Research in Higher Education*, Vol. 8.
- *Outline of Education in Japan* (1997), Tokyo: Ministry of Education, Science, Sport and Culture, Government of Japan.
- *Pursuing Excellence, A Study of U.S. Eighth-Grade Mathematics and Science Teaching, Learning, Curriculum, and Achievement in International Context* (1996), Washington: U.S. Government Printing Office.
- Sakamoto, A., Hatano, K. & Sakamoto, T. (1992) The relationship between children's use of computer and such psychological variables as creativity, motivation to achieve, and social development, *Japan Journal of Educational Technology*, Vol. 15, No. 4.
- Saito, N. (1984) A study of the relationship between self-evaluation and achievement, *Japan Journal of Educational Technology*, Vol. 8, No. 4.
- Sakai, A. (1991) Teaching Japanese culture and affairs, *Journal of Japanese Language Teaching*, No. 73.
- Sasaki, H. (1993) Technical ability in technology education of junior high school, *Journal of Hokaido University of Education Section IC Education*.
- Sawada, T. (1993) Japan, A country report, in: Nurturing talents in mathematics, science, and technology, *Report of a Workshop*, Tokyo: NIER.
- Sawano, Y. (1996) A comparative study of the extension of lifelong learning policies in Europe and Asia, *The First Annual Conference of the Comparative Education Society of Asia*, December 10-11, 1996.
- Seki, M. (1982) A historical study of the curriculum programs in the universities in prewar Japan: with special emphasis on law and medicine, *Research in Higher Education*, Vol. 11.
- Sera, H. (1991) Tsunekichi Masubuchi's classroom teaching of Japanese, *Research Bulletin of Educational Sciences Naruto University of Education*, Vol. 6.
- *Statistical abstract of education, science, sport and culture* (1996), Tokyo: The Ministry of Education, Science, Sport and Culture.
- Takahashi, H. (1988) Dialogue and class, *International Christian University Publications I-A Educational Studies*, No. 30.
- Yamada T., Oikawa A., Saito M., Fujita M. & Yoshioka R. (1989) *English database on educational research published in Japan 1977-1987*, Vol. 1 & Vol. 2, Tokyo: NIER.
- Yoshizaki, S. & Watanabe, K. (1992) Students' affective processes during classroom instruction, *Bulletin of Faculty of School Education Part 1*, Vol. 7.

Slavica Maksić

EDUCATION OF THE GIFTED CHILDREN AND YOUNG IN JAPAN

Summary *The work deals with the education of the children and the young people of high abilities in Japan. In order to be understood better, the author first presents some basic information on the philosophical background of Japanese education, the history of the education system and the current rules in the work in educational institutions of varied levels. The most important part of the article is devoted to the conception of giftedness, talents and creativity, school regulations dealing with encouraging the abilities, talent and creativity of pupils and students and the existing educational support to them in schools and at universities. Plans on the future development of education in Japan are based upon the idea that the individual is free to choose the possibilities for learning and to use them. The most recent changes of school, from the present highly selective environment in which the success is the result of competition are directed towards creating an environment in which the pupils individuality and personality will be respected more fully. The reforms carried out introduce some measures which promise a better treatment and a more favourable position of the highly capable, interested and talented in the Japanese schools.*

Keywords: *giftedness, creativity, education, Japan, school regulations*

Славица Максич

ОБУЧЕНИЕ ОДАРЁННЫХ ДЕТЕЙ И МОЛОДЫХ В ЯПОНИИ

Резюме *Настоящая работа относится к образованию детей и молодых с высокими способностями в Японии. В начале изложены некоторые основные информации о философских основах японского образования, истории образовательной системы и актуальных законах в работе образовательных учреждений различного уровня. Главная часть настоящей статьи посвящена концепции одарённости, таланта и творчества, школьной регуляции, которая касается изоляции способностей, таланта и творчества учеников и студентов и существующей образовательной поддержке им в школах и на университетах. Планы будущего развития образования в Японии базируются на идее в которой каждый самостоятельно выбирает возможности для обучения и способ пользования этими возможностями. Новые перемены в школе, из нынешней высоко селективной среды, в которой прогресс решается путём соревнования, идут в направлении установления среды, в которой в большей степени будут уважаться индивидуальность и личность ученика. Проводимые реформы внедряют меры, которые обеспечивают лучшее отношение и положение учеников с высокими способностями, интересом и талантом в японских школах.*

Ключевые слова: *одарённость, творчество, образование и воспитание, Япония, школьная регуляция.*
